

Vladislav Vančura (1891-1942)

Vladislav Vančura (23. června 1891, Háji ve Slezsku – 1. června 1942, popraven za heydrichiády v Praze) byl český spisovatel, dramatik, filmový režisér, původním povoláním lékař.

Narodil se v Háji ve Slezsku. Jeho otec se dlouhou dobu nemohl uplatnit, a tak se často stěhovali. Dětství prožil na venkově, kde získal lásku k přírodě a koním. Byl velmi hrdý a nepoddajný, takže jeho studijní výsledky nebyly příliš dobré. Na vysoké škole studoval nejdříve práva, ale po těžké nemoci matky přestoupil na medicínu. Pracoval jako lékař ve Zbraslavi. Jeho bratrancem byl Jiří Mahen.

Byl členem a prvním předsedou Devětsilu (1920), přívrženec poetismu, ve třicátých letech byl členem Levé fronty. Od roku 1920 publikoval v mnoha časopisech – Červen, Kmen, Host a Panorama. Od roku 1921 byl členem KSČ. Odtud vystoupil v roce 1929 spolu s řadou dalších umělců v reakci na nástup Gottwaldova vedení.

V roce 1924 působil v období března až května jako divadelní kritik v deníku "Československá samostatnost", později přejmenovaného na "Národní osvobození". Kritiky podepisoval šifrou -jv.- nebo -W-. Celkově zde připravil 21 divadelních kritik.

Byl předsedou české filmové společnosti.

Za okupace vedl spisovatelskou sekci Výboru inteligence – ilegální odbojové organizace při komunistickém Ústředním národním revolučním výboru. V květnu roku 1942 byl zatčen a 1. června na

Kobyliské střelnici popraven.

V roce 1946 byl in memoriam jmenován národním umělcem.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Až příliš dobře vzpomínám si na ten večer. Vladislav Vančura byl již několik týdnů zatčen a týrán gestapem. Seděli jsme rozechvěni u rozhlasového přijímače, abychom vyslechli zprávy o nových opatřeních nacistů a o vraždách, které slibovali. Když mezi prvními jmény popravených ozvalo se jméno Vančurovo, vstali jsme jako vyvrstění hrůzou ze svých židlí a bez dechu jsme strnuli. Vladislav Vančura! V tom jméně byla zasažena celá naše generace, byl v něm osud nás všech. V tom jméně byla krvavě zraněna celá naše země.

(Jaroslav Seifert)

Doplněte vynechané informace:

Vladislav Vančura pracoval nejprve jako.....Stal se prvním
předsedou Uměleckého svazuByl významným představitelem
nejen české meziválečné literatury, ale iZa činnost v
.....byl roku.....zatčen gestapem a popraven. Jeho
próza se vyznačuje.....

ROZMARNÉ LÉTO

(1926)

Antonín Důra

Dozpívav svoji písničku, veliký Antonín složil ruce na zádech a maní dýchal na kuličku teploměru. Sloupec téměř neúplatný sotva se pohnul a Důra znamená tuto řádnost měl několik myšlenek, jež se vystřídaly v sledu míšených karet.

„Tento způsob léta," děl vposled, odvraceje se od přístroje Celsiova, „zdá se mi poněkud nešťastným. Je chladno a můj dech, jakkoliv jsem nepozřel vody, je mrazivý. Který měsíc nám zbývá, jestliže ani

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

červen není dost vhodný, abychom pečovali o zdraví a tělesnou čistotu?

Nuže, ať je podnebí příznivé čili nic, tyto věci nesnesou odkladu."

Řka to ujal se mistr řemene, svlékl svůj šat a dívaje se dolů do vody, jež zrcadlila jeho dlouhé zarostlé nohy, roubení bazénu a nebeskou bář, znamenal obraz obrácené nádoby, kterou kdosi neuměle postavil právě na okraj, a dodal:

„Ach, plovárna a tato číška jsou prázdný.“

Výčet jídel

Pan Důra, major a abbé vešli do staré hospody *U čtrnácti pomocníků* a vedli si vesele.

„Jezme a pijme," řekl Hugo. „Dejte sem večeři! Tučný sýr, zvěřinu, ptáky, jehňata, vše, co se líhne živé, a vše, co se líhne z vejce. Dejte sem vše, co zraje jedlého, vše, co je oploutveno, a všechny druhy plžů, kteří se požívají ve vzdělaných zemích. Dejte to sem! Je večer, země se otočila a tu bývá obyčej jisti."

„Majore," děl abbé, „stal jste se žroutem nebo mluvkou? Chcete ukázati zub; nebo jazyk?"

„Kdybych se vyznal v řeči, mlčel bych, jako mlčíte vy, abbé," odvětil Hugo „Budiž, nenutím vás, abyste se ujal svého nástroje, avšak jezte!"

Kanovník poznamenal, že mu není volno, mluví-li se příliš, Antonín nabíraje sběračkou polévku řekl:

„Není vám volno? Vždyť jsme sotva počali s večeří.

„To jest," dodal obraceje větve svého kníru k abbému, „následek špatné životosprávy. Příliš přemýšlíte! Přemýšlíte i při večeři a to jest druh nepřiměřeného obžerství."

„Tak mi to promiňte," řekl kněz, „proč počínati novou hádku?"

„Proto," odpověděl plavčí mistr, „proto, že se zahubíte. Protože je vám padesát let. Protože setrváváte v špatných zvycích!

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Kdybich vězel pět minut po uši v své vodě, tahal byste mne ze všech sil. Nuže, smím vás aspoň napomenouti, jestliže se vy topíte v omylu daleko horším, než je voda?"

„Vaše představitost," děl major, „je obludná, Antoníne. Cožpak vám tato vinná láhev připomíná Orši?"

„Ne, ne, ne. Nebo ano, ano."

„Kdepak je asi sůl?"

„A ocet?"

„Pamatujete se, jak jsme solívali za starých časů topinky se sádlem?"

„Ach, ouvé!"

„To jsou, to jsou ty jazyky ciceronské s uzdičkou a bez uzdičky, když se přešmikne!"

Major, abbé a Antonín jedli a zapíjeli vínem. Rybu, mísu skopového, talíř špenátu, srnčí kýtu s trochou brusinek, chřest, špetku salátu, koláč, drobet kompotu, ovoce (hrome, hrozny doposud neuzrály) a devět sýrů.

„Platit!"

„Dejte sem účet, sklepníku, a novou láhev. Nespěchejte z přílišné ochoty, neboť víno je nositi dobře!"

„Dejte to sem! Dobrá. Zde jsou peníze."

„Pánové, můžeme jít," řekl major, „neboť pokud se pamatuji, jdeme na představení kouzelníkovo."

Úvaha o kouzelnících

Není pochyby, že měchatá veřejnost a baby obojího pohlaví lají podivuhodným kouzelníkům, kteří chodí v pustinách a na křižovatce točí kloboukem. Není pochyby, že těmto lidem jest utíkati, kdykoliv je někdo honí, že se neobracejí a že jsou mdlí, když dojde na pěsti.

Kdo jste je viděl, jak ve veselém zápolení vytnou políček obecnímu starostovi? Kdo jste je viděl, jak jedí z hluboké misky primátorovy?

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Jsou na útěku po lesích hledající dobrodružství ve skupinách ženců, kteří odpočívají u pramene vody. Jsou na útěku pustou vsí provádějící v chůzi a v běhu dvě nebo tři kouzla před ženami, jež o žni hlídají hejna a nepřestávají počítati svých kuřat. Jsou na útěku až do dne, kdy jejich nevinná ztřeštěnost se končí pěknou krádeží, vědeckou prací, odbojem nebo vládou.

A tu, majore, a tu, abbé, kouzelník, jenž zmoudřel, si obuje rukavice a vsadě li vydutý a tuhý klobouk na hlavu, konečně učesanou, stává se, čím se mu zachtělo být.

„Vaše šlechtictví, majore, bylo vynalezeno jakýmsi potrhlym šejdířem, jenž byl bit, více než zasluhoval a více než by snesl obyčejný člověk. Praotec vašeho stavu byl silniční kouzelník, jenž si pomohl vhodnou zlodějnou a později se rozmnožil legální cestou.

Žel, majore! Vy nejste již dosti vynalézavý, abyste mohl býti baronem. Že vaše statečnost opakuje leda několik postojů ze starých kousků těch darebů, pro které mluvím.

Majore, nejste přesvědčen, že vše, co vzniká, jest z hravosti a odvahy těchto lidí těkajících v poli, kteří nerobíce ani knih, ani věcí užitkových mají dosti pokdy, aby blábolili jako bůh a řadili věci v překvapující sled?

Abbé, nevidíte, že Arnoštek je z rodu Publia Ovidia Nasona, jehož jste zhnětl svým ukazovákem?"

„Proklatě," odpověděl kněz, „cožpak si, mistře, myslíte, že podstata básnictví je krádež?"

„Kdo mluví o krádeži," řekl opět Antonín, „takových věcí jsem si nevšiml, když se udály v mé přítomnosti.

Chtěl jsem však říci toto:

Míra dálky je toulka, míra hojnosti je hlad a hra předchází před činy. Je rovněž pravda, že čas, který se měřívá vězením, lze měřiti stopou - a hrome! Ať je to stop daktylská, při níž se vesele kráčí!"

„Hle," řekl abbé utíraje si čelo šátkem, „vám se, Antoníne, mění povaha, neboť pozoruji, že mluvíte pro básnictví."

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Snad ne! Snad ne!“ vykřikl Antonín postrašeně. „Neměl jsem nic podobného na mysli. Zapomeňte, abbé, jestliže jsem přece něco takového řekl.“

(...)

Úkoly pro práci s textem v hodině:

1. Určete literární žánr.
2. Z ukázky vyvodte vzájemné vztahy mezi abbém, Antonínem Důrou a majorem.
3. Jak na vás působí dialog postav. Své tvrzení zdůvodněte.
4. Co se můžete dozvědět o někdejší maloměstském způsobu života?
5. Doložte v textu typické znaky Vančurova stylu:

Archaická slova a knižní výrazy spojuje s lidovou mluvou. Větná stavba je zastaralá, užívá složitá souvětí, zdůrazňuje jimi důležitost daného okamžiku. Tento jazyk dává dílům slavnostní ráz. Děj je potlačován, důležité místo má vypravěč, který vyjadřuje svůj názor k ději, přerušuje vyprávění a oslovuje čtenáře, hodnotí chování postav. Části příběhů připomínají filmové scénáře. Opěvuje život, zdůrazňuje prožitky, detailně vyjadřuje náladu, barevnost příběhu, city.

Převedte rozhovor do všední mluvy dnešní doby. Texty porovnejte a uveďte rozdíly v užití jazykových prostředků.

Třebaže každá z postav (plavčík Důra, abbé, major, kouzelník, Anna, paní Durová) je jiná, většina z nich - zejména onen zvláštní triumvirát scházející se na plovárně na kus řeči - má něco společného. Jsou to přátelé, kumpáni a především milovníci života, do něhož patří i - jak napsal M. Kundera - „děvkaření, tla-chání, pití, lenošení, hašteření“.

(doslov ke knize V. Vančura, Rozmarné novely, Praha 1957).

M. Kundera dobře postřehl, že půvab, humor a krása tohoto románu jsou založeny na „protivě mezi malostí látky a vznešeností stylu“ (tamtéž). F. Peroutka se podivoval tomu, že „Vančura jezdí po městech této republiky, přednáší o humoru“ (F. Peroutka, Styl nade všecko, 1930), neboť se domníval, že nezná nikoho, kdo by se k tomu hodil méně než právě Vančura. Považoval totiž Vančuru za autora patetického a tragického.

Ke kterému názoru se přikloníte vy? Svůj názor zdůvodněte.

MARKÉTA LAZAROVÁ

(1931)

„Vyvedte Markétu Lazarovou z vězení.
Král jí odpustil.“

To právě vnukl hejtmanovi Bůh, to byla odpověď na otázku, již šeptal Mikoláš. Nedořekl jí, slyše hejtmana, a jal ho úžas a blaženství nad spravedlivou správou boží. Hle, vrata vězení jsou opět dokořán, hle ostatní průvod. Ejhle, Markétu. Správce vězení jí bére za ruku a praví:

„Jsi volná, jdi, kam chceš. Král buď zapomněl, anebo mlčky odpustil.“ Ale

Markéta Lazarová neodchází. Je jí lhostejno, co se s ní stane a kdo jí naslouchá. Rozhlédne se a praví jasným hlasem:

„Vedte mě zpátky. Neodejdu před svým manželem. Chci čekati, a kdybyste mi odepřeli vejíti, chci čekat na tomto prahu, jako čekává žebračka.“ Oblak ticha unáší tato slova. Jsou krásná? Nikoliv. Či snad vás jímají?

Ach ne, ach ne, nás jímá Markéta a Markétina láska.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Zděšené holubice a holubi pestrých hrdel vzlétli nad náměstí a kroužice snesli se na vrcholky střech. Je krásný den, je krásný den a blažená hodina v polích, chvíle, kdy nasloucháte neviditelnému nástroji, který vyhrává ve světlici sousedčině. Chvíle jasu a slavné poledne. Tu se ozve klinkání zvonku. Vstaňte, na vašem okně skáče nezbedný vrabec. Kdež by to byla holubice! Vzhlédněte! Hle, Boleslav, hle, město našeho příběhu. Na tomto místě, označeném kamenem, se shledala Markéta Lazarová se svým milencem. Ach, časy netrvají, ale místo trvá. Zde slyšeli lidé její pláč a vášnivé přísahy. Na tomto místě byla oddána se svým Mikolášem za svědectví lidu, jenž zuřil a poplakával.

Úkoly pro práci s textem v hodině:

1. *Které lidské vlastnosti a city Vančura v této ukázce vyzdvihuje?*
2. *V úryvku najděte charakteristiku Markéty. Jde o charakteristiku nepřímou či přímou?*

K zamyšlení:

Najděte podobnou ženskou postavu v literatuře, případně historii.

3. *Vstupuje vypravěč do děje? Jak? Doložte příklady z textu.*
4. *Převažují v ukázce lyrické nebo epické prvky? Své tvrzení zdůvodněte.*
5. *V kterém historickém čase se dějí příběhy, které autor tak sugestivně líčí – důsledně vycházejte pouze z textu*
6. *Čím příběh připomíná baladu?*
7. *V úryvku podtrhněte*
 - a) metaforu
 - b) archaismus
 - c) originální slovní spojení
 - d) citoslovce
 - e) větu zvolací
 - f) řečnickou otázku
 - g) přirovnání

Zopakujte si předcházející představitele české historické prózy.

Podívejte se na film, který byl natočen na motivy této knihy v roce 1967 Františkem Vláčilem.

Markéta Lazarová

Československo, 1967, 162 min

Režie:

[František Vlácil](#)

Předloha:

[Vladislav Vančura](#) (knih)

Scénář:

[František Pavlíček](#)

Kamera:

[Bedřich Bařka](#)

Hudba:

[Zdeněk Liřka](#)

Hrají:

[Magda Vášáryová](#), [Josef Kemr](#), [Naďa Hejná](#), [Jaroslav Moučka](#), [František Velecký](#), [Karel Vaříček](#), [Ivan Palúch](#), [Martin Mrázek](#), [Václav Sloup](#), [Pavla Polášková](#), [Alena Pavlíková](#), [Michal Kožuch](#), [Zdeněk Lipovčan](#), [Harry Studdt](#), [Vlastimil Harapes](#), [Zdeněk Kutil](#), [František Nechyba](#), [Zdeněk Kryžánek](#), [Zdeněk Řehoř](#), [Oto Ševčík](#), [Vladimír Menšík](#), ...

Proslulá historická balada Františka Vláčila dodnes fascinuje zemitostí, s jakou je postižen život ve středověku. Titulní hrdinkou je ctná dívka, předurčená klášteru, ale přinucená stát se milenkou násilnického mladíka. Brutální boje i bizarní postavičky ploužící se zdivočelou zemí jsou postiženy s mimořádnou výmluvností i obrazovou podmanivostí. Film se skládá ze dvou částí: "Straba" a "Beránek boží" a byl natočen v letech 1965 - 1967

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pojmy:

Devětsil - je seskupení českých avantgardních umělců. Nejde však pouze o literáty. Jedná se i o herce, výtvarníky, hudebníky apod. Po založení se členové Devětsilu věnovali **proletářskému umění** a tzv. **magickému realismu**, od roku 1923 se angažovali v **poetismu**. Klíčové sborníky **Devětsil** a **Život** byly vydány v roce 1922. V roce 1925 se přejmenoval na Svaz moderní kultury Devětsil. Součástí spolku s vlastní uměleckou správou se v říjnu 1925 stalo Osvobozené divadlo.

Program Devětsilu je vcelku jednoduchý a jasný. Snaží se přiblížit umění co **nejširšímu publiku**. Chce, aby akce, které pořádá, byly co nejpoblábnější, co nejpřístupnější, co nejrozličnější. K uskutečnění těchto snů jsou však zapotřebí finance. Proto každý člen platil členský příspěvek 20 korun ročně. Z těchto příspěvků byly financovány pořádané akce (přednášky o umění, recitační večery, divadelní představení...). Dále se z těchto peněz vyplácely tzv. umělecké prémie a umožňovaly zavést členské slevy na Devětsilem pořádané akce.

V roce 1924 odcházejí z Devětsilu jeho zřejmě nejvýznamnější osobnosti – zakladatelé **Jaroslav Seifert** a **Karel Teige**. Odcházejí do jiné umělecké skupiny s názvem Literární skupina. Devětsil a Literární skupina sice měly podobné zaměření, ale lišily se jejich názory.

Pražská skupina vydávala časopisy **Revue Devětsilu** (ReD) a **Disk** a brněnská skupina vydávala časopis **Pásmo**. V roce 1927 ukončila svoje působení brněnská skupina a v roce 1930 padla i poslední bašta Devětsilu tj. pražská skupina.

Poetismus je původem literární směr, který vznikl v Československu a nikdy se nerozšířil za hranice naší země, tudíž se jedná o výlučně **český avantgardní směr**. Básně **všedního dne**, popisují obyčejné věci. Poetismus nechtěl být pouze literárním programem, ale měl ambice stát se způsobem jak se *dívat na život, aby byl básní*. Cílem poetismu bylo úplné oproštění se od politiky a **optimistický** pohled na svět. Z toho vyplynul i jeho styl rozvíjející lyriku a hravost. Byla odstraněna interpunkce.

In memoriam je ustálené latinské sousloví, které doslova znamená „na paměť“ nebo „na památku“, a používá se ve smyslu „posmrtně“, například při udělování vyznamenání a řádů již zemřelým osobám. Časté je v případě vojáků, policistů, hasičů atp., kteří zahynou při výkonu služby. Některé země mají dokonce i speciální vyznamenání a řády, které se udělují pouze *in memoriam*, za obětování vlastního života. Formu ocenění má i jejich posmrtné povýšení do vyšší hodnosti. Posmrtně však mohou být uděleny například i akademické tituly.

Absurdní (z lat. absurdus, nelibozvučný, nesmyslný) označuje původně věci, které „neladí“ a nedávají smysl.

Balada je původně epická, později lyricko-epická nebo lyrická báseň s ponurým, tragickým dějem a zejména koncem. Děj se obvykle obtáčí okolo viny z porušení mravních principů, za což neodvratně následuje trest. Balady mají prudký dějový spád a bohatý, často zkratkový, dialog. Od konce 18. století vznikají balady umělé, které mají většinou sociální náměty: místo nadpřirozených jevů se jako zlo objevuje nespravedlnost společenského zřízení či nespravedlnost sociální. U Bezruče jsou to majitelé dolů (Rothschildové, Larischové), u Jiřího Wolkera továrníci jako zosobnění nespravedlivého společenského zřízení, kterými jsou dělníci vykořisťováni.